

Stowarzyszenie
Wschodnioeuropejskie Centrum Demokratyczne

**Raport z działalności
w 2007 roku**

Warszawa, marzec 2008

Wstęp

Stowarzyszenie **Wschodnioeuropejskie Centrum Demokratyczne** wspiera środowiska obywatelskie w krajach posowieckich we wprowadzaniu demokratycznych zmian, w szczególności poprzez wzmacnianie lokalnych inicjatyw społecznych oraz niezależnych mediów.

Programy Stowarzyszenia adresowane są do starannie wyselekcjonowanych środowisk i grup. Dzięki szczegółowej wiedzy o sytuacji tych grup i o warunkach społeczno-politycznych w krajach działania, Stowarzyszenie dostosowuje realizowane programy do potrzeb miejscowych partnerów i problemów danego regionu. Stowarzyszenie jest niezależną organizacją pozarządową, prowadzi działalność typu non-profit od 2001 roku, a od 2004 roku jako organizacja pożytku publicznego.

Stowarzyszenie wypełniło swoją kilkuletnią strategię rozwoju i działań w 2006 roku, rok 2007 był w znacznej mierze poświęcony zamykaniu i podsumowywaniu dotychczasowych etapów działań oraz wypracowaniu nowych koncepcji projektów, a także przystosowaniu struktury organizacji do nowych wyzwań. Wymagało to większego zaangażowania w prace przygotowawcze, nie tylko Zarządu, lecz również zespołu koordynatorów.

Część z tradycyjnie prowadzonych przez Stowarzyszenie programów została zamknięta z końcem 2007 roku. Zakończono program wsparcia inicjatyw obywatelskich w Ukrainie. Wieloletni jego uczestnicy, organizacje z 9 regionów Ukrainy, utworzyli nieformalną sieć Regionalnych Inicjatyw Obywatelskich, wypracowując w ciągu roku jej misję i plan działań na następne lata. Własność projektu została w pełni przejęta przez partnerów ukraińskich, którzy uniezależnili się konceptualnie i finansowo od Stowarzyszenia. Obecnie Stowarzyszenie pracuje nad nową ofertą dla organizacji pozarządowych w tym kraju.

Do końca dobiegają również niektóre z działań prowadzonych na Białorusi. Na bazie sieci regionalnych liderów pozarządowych, skupiających wokół siebie lokalnych aktywistów i ekspertów w dziedzinie administracji lokalnej, powstała Białoruska Asocjacja Agencji Rozwoju Regionalnego (BiełARDA). Wielu uczestników projektu stało się działaczami Ruchu za Wolność. Drugi projekt skierowany na tworzenie towarzystw właścicieli jako nowej formy zarządzania nieruchomościami mieszkaniowymi oraz organizowania obywateli na podstawowym poziomie również dobiega końca.

Zostały wypracowane nowe koncepcje i projekty oraz mechanizmy działania. Wraz z Instytutem Rozwoju Prasy Regionalnej w Ukrainie, na podstawie programu dla gazet lokalnych prowadzonym w 2007 roku, Stowarzyszenie wypracowało koncepcję Szkoły Dziennikarstwa i Zarządzania Gazetą prowadzonej przez polsko-ukraiński zespół trenerów - profesjonalistów pracujących w gazetach lokalnych w obydwu krajach. Szkoła stanie się uniwersalnym projektem metodycznym, który mógłby stanowić podstawę działań Stowarzyszenia skierowanych do mediów w innych krajach.

W efekcie wieloletnich spotkań i koordynacji organizacji zagranicznych działających na rzecz demokratyzacji Białorusi wypracowany został projekt powołania centrum informacyjno-analitycznego dla tych organizacji nazwanego „Clearing House for Belarus”. Stowarzyszenie będzie prowadziło centrum od połowy 2008 roku.

Powaznej zmianie ulega rowniez projekt promocji reformy samorzadowej w Ukrainie. Zebranie wokol projektu najwazniejszych ekspertow polskich i ukraińskich pozwala stworzyc zespól, który bedzie w 2008 roku przygotowzywac projekty ustaw reformy administracji terytorialnej w Ukrainie, która rząd ukraiński traktuje jako priorytetowa.

Na podstawie dzialan w Ukrainie i Azji Centralnej Stowarzyszenie dazy do wypracowania, obok projektow demokratyzacyjnych, projektow rozwojowych, angazujacych spolecnosc lokalna. Organizacja wypracowala tez nowa strukture dzialania biura, która stopniowo bedzie wdrazana w nastepnych latach.

Ponadto w kwietniu 2007 roku Stowarzyszenie wygralo konkurs Ministerstwa Spraw Zagranicznych na koordynacje programu grantowego, wspierajacego dzialalnosc trans-graniczna polskich organizacji pozarządowych i samorządow w partnerstwie z organizacjami z zachodniej Europy, a takze Ukrainy, Białorusi i Obwodu Kaliningradzkiego. Program Wspólpracy Transgranicznej umozliwi Stowarzyszeniu m.in. organizacje międzynarodowych spotkan praktyków, analityków i polityków wokól dyskusji na temat koncepcji polityki wschodniej Unii Europejskiej i jej ksztaltowania na poziomie spolecznym. Projekt ten jako wieloletnie dzialanie zaplanowane na duza skale pozwoli na wzmocnienie pozycji międzynarodowej Stowarzyszenia.

Programy realizowane w 2007 roku

Stowarzyszenie prowadziło następujące programy:

- I. Program medialny - kontynuacja wsparcia niezależnej prasy lokalnej w Białorusi, Ukrainie oraz Azji Centralnej i Mołdowie;
- II. Program wsparcia rozwoju społeczeństwa obywatelskiego – aktywizacja grup społecznych, poszerzona o problematykę rozwoju lokalnego i regionalnego – kontynuowany w Białorusi, Ukrainie i Rosji;
- III. Wsparcie idei samorządności – kontynuacja programu rozwoju samorządu mieszkaniowego w Białorusi oraz cykliczny program promocji reformy administracji terytorialnej w regionach Ukrainy wraz z pilotażowym projektem dla samorządowców z Mołdowy;
- IV. Działania na rzecz solidarności z Białorusią – zbiórka publiczna i organizacja staży w ramach Funduszu dla Represjonowanych Wolna Białoruś, wydanie publikacji poświęconej funkcjonowaniu białoruskiego ruchu pozarządowego oraz koordynacja organizacji zagranicznych, działających na rzecz demokratyzacji w Białorusi.

I. Program medialny

Wolność słowa, z której wynika idea niezależności prasy i etyka dziennikarska są wartościami najwyższymi, którymi kierujemy się przy doborze partnerów medialnych i kształtowaniu programów.

U podstaw realizacji programu medialnego Stowarzyszenia leży przekonanie o roli prasy lokalnej jako jednego z istotnych narzędzi budowania społeczeństwa obywatelskiego na poziomie lokalnym. Gazeta to zarówno płaszczyzna integracji lokalnych inicjatyw, jak również instrument wpływu na władze lokalne. Stąd w projektach prasowych Stowarzyszenie zwraca uwagę na treść gazety i na lokalność gazety tj. na to aby informacja w niej zawarta dotyczyła miejscowego czytelnika, tematów dla niego aktualnych i bliskich, a nie wydarzeń ogólnokrajowych.

Niezależność gazety opiera się przede wszystkim na jej ekonomicznej samowystarczalności. Dlatego ważne jest dążenie wydawców do realizacji interesów ekonomicznych gazety, bez uzależniania się od władzy, partii politycznej czy sfery biznesu. Gazeta niezależna musi opierać swoje funkcjonowanie o dochody własne, pochodzące ze sprzedaży gazety i reklamy. Wszelkie inne dochody uzależniają ją albo od tendencji politycznych albo od interesów finansowych.

W oparciu o powyższe założenia, w 2007 roku Stowarzyszenie prowadziło działania na rzecz wsparcia i rozwoju prasy niezależnej w Białorusi, Ukrainie, Mołdowie oraz krajach Azji Centralnej.

Wsparcie niezależnej prasy regionalnej w Białorusi

Wzmocnione represje wobec środowisk dziennikarskich i zamknięcie większości niezależnych gazet legalnie działających spowodowało strach wśród oficjalnych wydawców i stosowanie przez gazety autocenzury. Jednocześnie odpływ niezależnych dziennikarzy z gazet, wynikający z łatwiejszej i o wiele lepiej opłacanej pracy dla zagranicznych mediów elektronicznych, przyczynił się do powiększenia braku profesjonalnych dziennikarzy w regionach. Gwałtownie rozwijające się gazetki podziemne cierpią na brak profesjonalnych materiałów dziennikarskich. Taka sytuacja wymaga zwiększenia ilości centrów drukarskich w regionach oraz szkoleń dziennikarskich dla osób zaangażowanych w przygotowywanie gazet.

Celami bezpośrednimi realizowanych działań w Białorusi było:

- wzmocnienie niezależnego ruchu podziemnej prasy,

- otworzenie nowych regionalnych centrów drukarsko-wydawniczych i zaopatrzenie ich w papier,
- podwyższenie poziomu dziennikarskiego podziemnej prasy i zorientowanie jej na problemy lokalne,
- wsparcie finansowe indywidualnych gazet.

W ramach projektu przeprowadzono:

- **Seminaria dla dziennikarzy**
Wszystkie seminaria zorganizowane zostały poza Białorusią ze względu na bezpieczeństwo uczestników. Łącznie zostało wyszkolonych 45 dziennikarzy i wydawców z małych gazet podziemnych.
- **Zakup ryzografów**
Zakupiono 4 ryzografy (format A3), które pozwoliły na uruchomienie nowych lokalnych centrów drukarskich.
- **Konkurs małych grantów**
Zostały przyznane 22 granty na łączną sumę 42.080 USD. Nazw grantobiorców nie publikujemy ze względu na ich bezpieczeństwo.

Rezultaty prowadzonych działań są w chwili obecnej trudne do oceny. Postawione przed wydawcami zadania przygotowywania bloków informacyjnych skłoniły niektóre gazetki do większego zaangażowania w problemy lokalne i zaczęło stymulować je do większej dbałości o formy dziennikarskie i szatę graficzną. Trudno jednak przewidzieć trwałość tych zmian. Projekt wsparcia prasy podziemnej w Białorusi będzie kontynuowany w 2008 roku. Stowarzyszenie planuje inwestycje w niezależne drukarnie (zakup papieru i sprzętu, otwieranie nowych centrów lokalnych) oraz bezpośrednie wsparcie grantowe dla wyselekcjonowanych ok.20 gazet.

Przygotowanie prasy regionalnej we wschodniej Ukrainie do procesu prywatyzacji

Podstawowym problemem na rynku mediów w Ukrainie jest monopol mediów państwowych, szczególnie na poziomie regionalnym. W roku 2006 rząd Ukrainy zaczął przygotowywać pilotażowy projekt prywatyzacji prasy.

Stowarzyszenie miało przede wszystkim szkolić gazety państwowe, uczestniczące w rządowym projekcie oraz gazety prywatne ze wschodniej części kraju. Miało również udzielić wsparcia finansowego dla prywatnych gazet regionalnych z wschodniej Ukrainy. Gazety lokalne w Ukrainie potrzebują szkolenia kadr, a same nie dysponują środkami na takie cele. Ograniczeniem rozwoju gazet jest również brak wypracowanych koncepcji rozwoju i umiejętności planowania biznesowego.

Celem działań Stowarzyszenia na płaszczyźnie mediów w Ukrainie jest wsparcie transformacji gospodarczej i ustrojowej poprzez rozwój prywatnej prasy regionalnej jako małych i średnich przedsiębiorstw oraz tworzenie świadomości i kultury korporacyjnej wśród wydawców prasowych na poziomie regionalnym, a także rozwój struktur społeczności lokalnej poprzez wzmocnienie prasy jako mechanizmu komunikacji i rzecznictwa między społecznością lokalną, władzą i biznesem.

Przedsięwzięcia były adresowane do wydawnictw prasowych z ok.40 miast Ukrainy wschodniej, w tym 23 wydawców prywatnych oraz 20 gazet państwowych. Łącznie blisko 100 pracowników wyselekcjonowanych wydawnictw i gazet odbyło szkolenia. Gazety państwowe zostały wyselekcjonowane ze spisu pilotażowego programu rządowego oraz na podstawie indywidualnych zgłoszeń deklarujących prywatyzację gazety.

W ramach projektu przeprowadzono następujące przedsięwzięcia:

- **Szkoła Zarządzania Gazetą dla gazet prywatnych**
Cykl 3 seminariów na temat zarządzania redakcją i finansami, marketingu oraz planowania biznesowego dla przedstawicieli 20 gazet prywatnych ze wschodniej Ukrainy.
- **Szkoła Dziennikarstwa dla gazet prywatnych**

W szkole uczestniczyli dziennikarze i redaktorzy (15 osób) tych samych gazet, które brały udział w Szkole Zarządzania. Zajęcia obejmowały następującą tematykę: wstęp do dziennikarstwa (praca ze źródłami i formy dziennikarstwa), kontakt z czytelnikiem, dziennikarstwo społeczne w gazecie lokalnej.

➤ **Druga Szkoła Zarządzania dla gazet państwowych**

Cykl 3 seminariów (każde dla 17 osób) na temat: podstawy biznesplanu, Gazeta jako produkt, Marketing i reklama.

➤ **Konsultacje dla gazet**

Konsultacje zostały przeprowadzone przez wybranych polskich i częściowo ukraińskich ekspertów. Każdy z nich miał jedną lub dwie gazety pod swoją opieką, w każdej gazecie zorganizowano dwie wizyty. Dodatkowo konsultant finansowy wizytował większość gazet. Do konsultacji zostało wyznaczonych 8 gazet: *Bazar Media*, *Misto*, *100yj Okrug*, *Novosti*, *V goru*, *Sobytye* (wydania w 2 miastach), *Telegazeta*, *Chasny Predprynimatyel*.

Pierwsza wizyta miała na celu postawienie diagnozy stanu wyjściowego, w tym przeprowadzono ocenę pracy działów redakcji, podziału obowiązków i organizacji pracy, ogólnych zasad zarządzania gazetą oraz gazety jako produktu rynkowego. Zostały wypracowane strategie zmian w gazetach i programy ich rozwoju jako przedsiębiorstw. Plany te stanowiły podstawę do przyznania dotacji dla wdrożenia strategii zmian w każdej z gazet.

➤ **Wsparcie finansowe dla gazet realizujących strategie rozwojowe**

7 gazet, które dokończyły proces konsultacji otrzymało granty na łączną sumę 35 tys. USD. Przyznano środki (od 3,7 do 7 tys. USD) m.in. na rozwój sieci dystrybucji, wypracowanie nowej szaty graficznej, wdrożenie strategii dystrybucji, zwiększenie nakładu, wypracowanie strategii sprzedaży.

➤ **Wyposażenie redakcji w sprzęt komputerowy**

Zakupiono i przekazano redakcjom 12 laptopów o łącznej wartości 8.900 USD.

➤ **Wizyty studyjne w Polsce**

W trzech 7-dniowych wizytach uczestniczyło łącznie 25 pracowników gazet wybranych spośród uczestników seminariów - z gazet prywatnych i państwowych uczestniczących w pilotażowym projekcie prywatyzacji. Stażyści odbywali spotkania w redakcjach mediów ogólnopolskich (m.in. Gazeta Wyborcza, Rzeczpospolita, Polityka, Newsweek) oraz 5 dni spędzali w jednej z gazet regionalnych/lokalnych w Polsce.

W wyniku realizacji projektu osiągnięto następujące rezultaty:

- Kilka gazet zmieniło szatę graficzną (*Bazar media*, *Novosti*, *Sobytye*), kilka poszerzyło swoje terytorium dystrybucji lub wprowadziło nową metodę (*Telegazeta* wypracowała szeroki system subskrypcji, *100yj okrug* otworzył swój kiosk w centrum Kirovogradu, *Sobytye* wypracowało plan uruchomienia sieci kiosków w Dniepropietrowsku). Powstały dwie nowe gazety w obłości Ługańskiej. Wzrósł poważnie nakład niektórych gazet (najbardziej widoczny wzrost nakładu *100go okrugu* i *Bazar media*)
- 18 gazet państwowych otrzymało poważne podstawy wiedzy do prywatyzacji
- 15 gazet prywatnych otrzymało wiedzę z dziedziny prowadzenia i planowania biznesu
- 7 gazet prywatnych otrzymało podstawowe strategie rozwoju przedsiębiorstwa oraz środki na początkowy okres wdrażania ich. Dwie z nich zaczęły prace nad wieloletnimi biznes planami.

Przygotowywany jest dalszy program wsparcia gazet lokalnych w Ukrainie. Stowarzyszenie oraz *Instytut Rozwoju Prasy Regionalnej w Ukrainie* postanowili powołać wspólny polsko-ukraiński zespół trenerski, który wypracuje szczegółowe programy i plany zajęć Szkoły Dziennikarstwa i Zarządzania Gazetą Lokalną. Zostaną przeprowadzone treningi dla trenerów prasowych z Polski i Ukrainy. Jednocześnie obie organizacje postanowiły wspólnie prowadzić programy medialne w innych krajach posowieckich.

Wzmocnienie roli gazety lokalnej jako instytucji rzecznictwa w Kirgistanie i Tadżykistanie

Celem projektu było wzmocnienie pozycji gazety lokalnej w wybranych obwodach w Kirgistanie: obwód talaski (północny Kirgistan) oraz obwód oszski, dżalal-abadski, batkeński, alajki (południowy Kirgistan) oraz w obwodzie chodżenckim w Tadżykistanie.

Projekt jest kontynuacją pracy rozpoczętej z prasą lokalną w regionie jeszcze w 2004 roku. Lokalna prasa środkowoazjatycka niema zbyt silnej pozycji rynkowej, nieumiejętnie konkurując z prasą ogólnokrajową. Przede wszystkim brakuje jasnego sformułowania swojej pozycji na rynku w stosunku do innych gazet. Brak jest także w myśleniu wydawców i redaktorów prasy lokalnej podejścia do gazety jako do produktu rynkowego, zabiegania o pozycję czy planowania rozwoju. Brakuje wykwalifikowanej kadry merytorycznej oraz administracyjnej.

W ramach projektu przeprowadzono następujące działania:

- **seminaria nt. kolportażu i zarządzania gazetą** (Kirgistan, Tadżykistan):
  - dwa seminaria w Oszu oraz Chodżencie, łącznie dla 30 uczestników z 25 redakcji lokalnych
- **seminaria dziennikarskie** dla pracowników gazet lokalnych w Kirgistanie, łącznie pięć seminariów w tym:
  - „Koncepcja gazety lokalnej - wprowadzenie” w Oszu, dla 26 uczestników
  - „Budowanie siły gazety za pomocą podnoszenia standardów dziennikarstwa” w Talasie i Oszu, dla 30 osób
  - „Formułowanie skutecznego przekazu dziennikarskiego w gazecie lokalnej” w Talasie i Oszu, dla 27 osób.Uczestnicy seminariów mieli okazję uporządkowania wiedzy i umiejętności zawodowych, poznać zasady dziennikarstwa śledczego oraz obywatelskiego. Dzięki przytaczanym przez polskich trenerów i ekspertów przykładom z prasy polskiej mogli poznać wymierne efekty publikowania artykułów dotyczące problemów lokalnej społeczności w cyklach. Sami zaplanowali serie artykułów dotyczących problemów ich miejscowości czy regionu. Poznali również zasady oceny wartości tekstu i przygotowanie go w sposób bardziej atrakcyjny dla czytelnika.
- **Konkurs małych grantów**

Spośród 16 aplikacji (rocznych biznes planów) jury konkursu przyznało 11 grantów w wysokości od 700 do 1.200 USD na łączną sumę 10 tys. USD. Dofinansowanie służy rozwojowi gazet, ich unowocześnieniu i profesjonalizacji.

Stowarzyszenie planuje kontynuację pracy z gazetami w tych krajach. Na 2008 rok zostały zaplanowane staże w polskich gazetach lokalnych dla 10 wybranych uczestników naszych seminariów oraz seminaria w nowych miejscach dla nowych uczestników. Stowarzyszenie planuje również rozpocząć pracę w Kazachstanie.

Dziennikarze na rzecz transparentności finansów publicznych w Mołdowie

Celem projektu było pogłębianie demokratycznych standardów funkcjonowania władzy publicznej i kształtowanie się społeczeństwa obywatelskiego, a w szczególności przestrzeganie przez władze samorządowe zasady jawności życia publicznego, w tym przejrzystości wydatkowania pieniędzy publicznych, podniesienie standardów gospodarowania środkami publicznymi przez władze lokalne dzięki stworzeniu systematycznej, profesjonalnej kontroli ze strony mediów, ograniczenie zjawiska korupcji i podniesienie demokratycznej świadomości prawnej i obywatelskiej mieszkańców prowincji mołdawskiej

Mimo relatywnie głębokich zmian ustrojowych, w tym przeprowadzenia reformy samorządowej, oraz przestrzegania podstawowych swobód demokratycznych Mołdowę trapią tendencje autorytarne, masowa korupcja i nepotyzm, fragmentaryzacja oraz pasywność społeczeństwa. Przyczynami tego zjawiska są m.in. bariery świadomościowe - konserwatywne postawy znacznej części elit politycznych, słabości struktur partyjnych; a także bariery komunikacyjne między grupami społecznymi oraz między ludźmi o zróżnicowanej tożsamości kulturowej (rumuńska, mołdawska, rosyjska i in.). W tym krajobrazie istotnym czynnikiem

zmian są media, w szczególności prasa lokalna. Niezależne gazety lokalne obejmują swoim zasięgiem praktycznie całą Mołdawię. Gazety te powstawały z reguły w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych, korzystając ze wsparcia miejscowej Fundacji Sorosa oraz organizacji amerykańskich i holenderskich. Dysponując trwałymi źródłami utrzymania (reklama i abonament), skutecznie dbają one o swą niezależność i wiarygodność. W trakcie realizacji pilotażu projektu dla gazet w 2006 roku został rozpoznany potencjał ok. 15 niezależnych gazet lokalnych oraz zrzeszającego je Stowarzyszenia Niezależnej Prasy, a także ustalone najważniejsze potrzeby rozwojowe tego środowiska.

W 2007 roku w projekcie zostały przeprowadzone:

- dwa trzydniowe **seminaria dla 25 dziennikarzy lokalnych**. Pierwsze seminarium dotyczyło mołdawskich regulacji prawnych i standardów demokratycznych dotyczących dostępu do informacji, a także standardów etyki dziennikarskiej, dotyczących weryfikacji publikowanych informacji oraz podstawowych technik dziennikarstwa śledczego. Drugie seminarium dotyczyło zasad funkcjonowania władz lokalnych, podziału kompetencji między różnymi oddziałami administracji lokalnej, zasad zarządzania środkami publicznymi, zasady subsydiarności i regulacje Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego, zasady budowania budżetu władz lokalnych w Polsce, władze komunalne i regionalne oraz ich budżety w Mołdowie.
- **konkurs na najlepszy artykuł śledczy** publikowany w prasie lokalnej. Nadesłano 14 publikacji z 12 gazet lokalnych. Wszystkie materiały były publikowane w okresie kampanii wyborczej w Mołdowie.
- Dziesięciu dziennikarzy zostało wyróżnionych w wyniku konkursu. Mieli oni możliwość udziału w **wizycie studyjnej w polskich gazetach lokalnych**. W czasie wizyty studyjnej gazety miały możliwość zapoznania się z pracą dziennikarzy śledczych w Polsce, programem antykorupcyjnym Fundacji im. S.Batorego, Centrum Monitoringu Prasy, programem Transparentna Polska prowadzonym przez Fundację Rozwoju Demokracji Lokalnej oraz spotkania z burmistrzem Legionowa, który uczestniczył w konkursie. Trzy gazety zostały wyróżnione **minigrantami** po 600 USD.

Dodatkowo zorganizowana została również wizyta grupy dziesięciu mołdawskich dziennikarzy prasy lokalnej, wybranych spośród uczestników projektu „Europejski reporter” (w ramach *Planu Działania Mołdowa – UE*), z polskim doświadczeniem w zakresie przygotowania do integracji europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem działań na szczeblu lokalnym, w tym roli mediów lokalnych.

Program obejmował Spotkania w Centrum Informacji Europejskiej, Klubie Dziennikarzy Europejskich SDP, Europejskim Centrum Studiów Regionalnych i Lokalnych, Europejskim Funduszu Rozwoju Wsi Polskiej oraz Fundacji Schumana, odwiedzenie Miasta i Gminy Wołomin oraz Gminy Dąbrówka (pow. wołomiński) – zapoznanie się ze sposobem korzystania z funduszy europejskich, wizytę w Żninie, zapoznanie się ze sposobami informowania o Unii Europejskiej w gazecie „Pałuki” , w Raciborzu – zapoznanie się z materiałami prezentującymi Unię Europejską w „Nowinach Raciborskich”

Najważniejszym rezultatem wizyty było pojawienie się w prasie lokalnej w Mołdowie materiałów śledczych o korupcji władz lokalnych. Cuvântul” (Rezina) opublikowała trzy materiały. Jeden z nich o niegospodarności w Fundusz Socjalnym doprowadził do debaty w Radzie Miasta i w efekcie przyczynił się do pociągnięcia sprawców do odpowiedzialności w sądzie. „Jurnal de Chişinău” (Kiszyniów) opublikował materiał dotyczący zaniżenia ceny sprzedaży nieruchomości pod supermarket Metro. „SP” (Balti) opublikowało materiał dotyczący korupcji wicemera Bielc; w tej sprawie zostały złożone interpelacje radnych. To tylko niektóre przykłady.

Łącznie 25 dziennikarzy i redaktorów z 12 gazet niezależnych gazet lokalnych otrzymało podstawową wiedzę z dziennikarstwa śledczego, regulacji prawnych dotyczących finansów publicznych oraz prawa prasowego. Bezpośrednio w wyniku projektu powstało 14 materiałów

prasowych jako rezultatów śledztw dziennikarskich. Pojawiły się materiały dotyczące integracji z Unią Europejską.

Stowarzyszenie ma zamiar kontynuować pracę z lokalnymi gazetami lokalnymi. Ich wsparcie będzie się kierowało przede wszystkim w kierunku treningów marketingowych oraz składu gazet. Planujemy włączenie pracowników gazet mołdawskich do uczestniczenia w ukraińskiej szkole dziennikarstwa i zarządzania gazetą.

II. Program wsparcia rozwoju społeczeństwa obywatelskiego

Program kształcenia lokalnych elit oraz wzmacniania oddziaływania na rozwój regionalny poprzez aktywność lokalną Stowarzyszenie rozpoczęło na Białorusi w 2004 roku.

Działania organizacji pozarządowych zazwyczaj skupiają się na poziomie zbyt ogólnym, co prowadzi do absolutnego pominięcia pracy na tym poziomie.

Idea zakłada wsparcie zaangażowania obywatelskiego poprzez skupienie uwagi uczestników na problemach społeczności lokalnej. Stowarzyszenie uważa za istotne doprowadzenie do stałej aktywności obywatelskiej wybranych rejonów Białorusi, Ukrainy i Rosji, objętych działaniami w 2007 roku i wprowadzenie odpowiednich wzorców i schematów organizacyjnych.

Na Ukrainie program prowadzony jest ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień dotyczących rozwoju regionalnego oraz rzecznictwa interesów na poziomie lokalnym i skierowany jest na środowisk młodzieżowych.

Wzmacnianie społeczeństwa obywatelskiego na Białorusi

Białoruś znajduje się w kryzysowej sytuacji. Po wyborach prezydenckich (03.2006) i samorządowych (01.2007) zjednoczona demokratyczna opozycja niemalże przestała istnieć. Ta sytuacja negatywnie odbiła się na prawie całej opozycji oraz środowisku osób nastawionych pro-demokratycznie, które do pewnego stopnia straciło wiarygodność i autorytet. Nadzwyczajność tej sytuacji stanowczo utrudnia głębszą analizę i planowanie dalszej działalności.

Aktywność społeczna w Białorusi spotyka się z niemal natychmiastowymi represjami ze strony władz. Nasilenie represji wobec organizacji pozarządowych (masowa delegalizacja organizacji, kary więzienia za aktywność społeczną) spowodowało konieczność dotarcia do lokalnych środowisk, i zaangażowanie elit białoruskich w rozwiązywanie lokalnych problemów. Każda działalność jest narażona na wnikliwą obserwację ze strony władz i postrzegana jako zagrażająca państwu. Funkcjonujące ciągle jeszcze nieliczne organizacje straciły wielu swych członków i wolontariuszy, a także struktury regionalne. Społeczeństwo białoruskie w małym stopniu zna przysługujące mu prawa. Sytuacja taka częściowo spowodowana jest spuścizną po przeszłości sowieckiej, jednakże stan ten pogłębia obecny w Białorusi reżim i brak wolnych mediów i edukacji prawnej obywateli.

Wbrew niesprzyjającym warunkom obserwujemy zaangażowanie różnych społeczności w Białorusi na rzecz aktywizacji obywatelskiej. Młodzi liderzy, głęboko zaangażowani we wprowadzenie zmian w swoim najbliższym otoczeniu, zidentyfikowani przez Stowarzyszenie brali udział w wyborach rejonowych w 2004 roku, posiadają doświadczenie w aktywizacji dużych zespołów ludzi i potrafią ich zorganizować wokół wybranego problemu. Działania takie pozwolą na wykreowanie w przyszłości „nowych twarzy” zmian pro-demokratycznych.

Program Stowarzyszenia ma na celu wzmocnienie i aktywizację lokalnych elit w Białorusi. Jest skierowany przede wszystkim na promocję działań angażujących większe grupy obywateli i nastawionych na ich codzienne socjalne problemy. Projekt ma na celu wykreowanie w społeczności lokalnej ludzi, którzy staną się lokalnymi autorytetami.

W 2007 roku w ramach programu odbyły się:

➤ **Kwartalne spotkania grupy liderów**

Odbyły się 2 spotkania stałej grupy 35 liderów lokalnych z różnych rejonów i miast; spotkania mają na celu koordynację działań poszczególnych grup i planowanie długoterminowe.

➤ **Warsztaty na Ukrainie**

Cztery 10-osobowe grupy wzięły udział w warsztatach dotyczących tematów takich jak: "Planowanie strategiczne rozwoju terytorialnego", "Media – podstawy redakcji i oprawy graficznej dla regionalnych biuletynów", "Zielona turystyka jako narzędzie społeczno - ekonomicznego rozwoju terytorialnego" i "Wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw jako ważny element rozwoju gospodarczego".

➤ **Mikro- granty**

Podczas wyborów prezydenckich i tuż po nich zauważono gwałtowny wzrost małych młodzieżowych inicjatyw. Większość tych inicjatyw była negatywnie nastawiona do tradycyjnych sił pro-demokratycznych – zarówno NGO, jak i partii politycznych, a także do pracy z donorami. Staraliśmy się ułatwić rozpoznanie tych nieformalnych inicjatyw, które miałyby szansę rozwinąć się w przyszłości. Wypracowaliśmy program mikro-grantów w celu ich wsparcia.

Stworzona została anonimowa strona internetowa (w języku białoruskim), na której dowolna osoba lub grupa ludzi mogła, według uproszczonego wzoru, zamieścić mały projekt z budżetem nie wyższym niż 500 USD. W 2007 roku rozdano 36 małych grantów (ze względu na bezpieczeństwo grantobiorców nie ujawniamy ich danych).

➤ **Wsparcie gazet regionalnych**

Wsparcie otrzymało 8 biuletynów regionalnych z miast: Babrujsk, Hlybokaje, Haradok, Hrodna, Bielaaziorsk, Barysau, Swietlahorsk, Żodzino.

Biuletyny regionalne stanowią instrument kontaktu z społeczeństwem – są źródłem informacji o działalności niezależnych środowisk, mają za zadanie inicjować debatę wokół problemów lokalnych, a także zachęcać do rozwiązywania problemów.

Za sukces działań podejmowanych w Białorusi można uznać poziom zaangażowania uczestników projektu w wyborach lokalnych. Ponad połowa uczestników skorzystała z wiedzy otrzymanej podczas realizacji projektu i startowała w wyborach lokalnych. Bezwzględna większość aktywnie uczestniczyła lub organizowała kampanie wyborcze innych niezależnych kandydatów.

Integracja młodzieżowych organizacji pozarządowych w południowych obwodach europejskiej części Rosji

Na terenie Federacji Rosyjskiej (FR) zarejestrowanych jest kilkaset tysięcy różnych organizacji pozarządowych. Duża ich część dość dobrze funkcjonuje, posiada określone cele i dobrą organizację, jednak zdecydowana większość to bardzo często pojedynczy ludzie, którzy nie mogą, bądź też nie potrafią, wyjść do szerszych kręgów obywateli i przyciągnąć do niej nowych ludzi.

Tylko nieznaczny procent mieszkańców FR uczestniczy w życiu społecznym czy politycznym kraju. Obywatel w Rosji nadal jest przedmiotem polityki państwa, a nie jej podmiotem, przy czym bardzo często sam widzi siebie w tej roli. Tylko nieznaczna liczba rosyjskich organizacji pozarządowych rzeczywiście wychodzi ku obywatelom starając się wspomagać ich w codziennych problemach. Duża ich część obraca się wciąż w tym samym zamkniętym środowisku, skupia się przede wszystkim na doraźnych celach, krótkotrwałych projektach. Istnieje ogromny brak zainteresowania środowiska NGOs wypracowywaniem programów długotrwałych.

Większa część rosyjskich NGOs działa przede wszystkim w stolicach obwodów, szczególności w Moskwie. Sytuację rosyjskich NGOs komplikuje dodatkowo podjęta w styczniu 2006r. przez Dumę Państwową ustawa o organizacjach pozarządowych oraz powołanie przez prezydenta FR Izby Społecznej - quasi obywatelskiej struktury, której wybór został przez większość rosyjskich NGOs zbojkotowany.

Jednym z najważniejszych problemów w Rosji jest aktywizacja młodych ludzi i zachęcenie ich do działalności w organizacjach pozarządowych. Coraz mniej młodych osób jest

zainteresowanych działalnością społeczną, przyczyn tego zjawiska szuka się przede wszystkim w trudnej sytuacji ekonomicznej. Dodatkowym utrudnieniem jest organizowany przez rosyjskie władze "równoległy" ruch młodzieżowy, reprezentowany przez prorządowe organizacje, takie jak "Młoda Gwardia" czy "Nasi", które, mając poparcie państwa i większe środki, praktycznie przejmują aktywnych ludzi.

Ze względu na ogromny obszar geograficzny i niemożność rozpoczęcia pracy w całej FR postanowiliśmy ograniczyć się terytorialnie. Celem realizowanych przedsięwzięć jest mobilizacja i integracja młodych ludzi działających w organizacjach pozarządowych na terenie wybranych obwodów Federacji Rosyjskiej (w jej południowej części). Na przeprowadzenie pilotażowego projektu Stowarzyszenie wybrało rejon Czarnoziemia (Oreł, Tambow), Południowego Okręgu Federalnego (Wołgograd) oraz Niżnyj Nowgorod.

Uczestnikami projektu byli młodzi działacze organizacji pozarządowych, nieformalnych grup, organizacji studenckich, członkowie tzw. klinik prawniczych, pedagodzy oraz wolontariusze. Główną przesłanką do realizacji projektu jest potrzeba nawiązania kontaktu między rosyjskim organizacjami młodzieżowymi a środowiskiem III sektora w Polsce.

Przeprowadzono następujące działania:

➤ **Wizyty studyjne w Polsce**

Zorganizowano dwie 10-dniowe wizyty studyjne dla 14 wybranych uczestników seminariów w Rosji. Uczestnicy odbyli serię spotkań z przedstawicielami władz lokalnych, samorządem w Gdańsku i Bytowie, dotyczących współpracy władz lokalnych z III sektorem oraz z przedstawicielami miejscowych NGO. W trakcie wizyt studyjnych przeprowadzono również dwa jednodniowe seminaria dotyczące tworzenia sieci NGO.

➤ **Seminarium dla działaczy młodzieżowych NGO**

Przeprowadzono jedno seminarium, w którym wzięli udział działacze z Południowego Okręgu Federalnego.

➤ **Seminarium z bezpieczeństwa**

Przeprowadzono jedno seminarium dla rosyjskiego partnera oraz jego współpracowników regionalnych. W seminarium wzięło udział 17 uczestników. Na seminarium omówiono zagadnienia dotyczące bezpieczeństwa informacji elektronicznej i bezpieczeństwa osobistego działaczy organizacji pozarządowych

Ponadto wsparto finansowo działalność biuro partnera rosyjskiego w Ukrainie.

Stowarzyszenie planuje kontynuację prowadzenia programu w Rosji, jednak ze względu na zmieniające się stale warunki działania na tym terenie w sferze konceptualnej znajdują się zarówno formy, jak i obszary podejmowania aktywności w przyszłości.

Od inicjatywy lokalnej do obywatelskiej aktywności – wsparcie młodzieżowych inicjatyw w Ukrainie

Organizacje pozarządowe odgrywają kluczową rolę w rozwoju demokracji na Ukrainie. Po odzyskaniu niepodległości, rozwój NGOs ogranicza się jednak do dużych miast w zachodniej części Ukrainy. Lokalnym działaczom często brakuje kontaktów, wiedzy i zasobów niezbędnych do zbudowania organizacji i skutecznej pracy. Istniejące już organizacje pozarządowe są stosunkowo małe, nieprofesjonalne i odizolowane. Regionalne i miejscowe NGOs mają tendencję do poszukiwania partnerów w Kijowie bądź za granicą, nie współpracując z organizacjami z ich bezpośredniego sąsiedztwa.

Lokalne NGOs powstające na obszarach wiejskich mają niewielkie możliwości do uzyskiwania wsparcia tak merytorycznego, jak i finansowego. Młodzi ludzie, wykształceni i utalentowani, zwykle próbują opuszczać regiony wiejskie, by studiować lub pracować w dużych centrach, najczęściej w Kijowie, wskutek czego w rejonach działa niewiele aktywnych organizacji młodzieżowych.

Projekt stanowi kontynuację działań rozpoczętych w 2001 roku na rzecz aktywizacji organizacji na poziomie lokalnym. Grupę docelową projektu stanowią organizacje lokalne oraz niezarejestrowane grupy inicjatywne, skupione w grupach koordynacyjnych w 9

regionach: czernihowskim, sumskim, winnickim, zaporoskim, odeskim, chersońskim, tarnopolskim, połtawskim i charkowskim.

Celem działań podejmowanych w projekcie jest wsparcie rozwoju lokalnych młodzieżowych organizacji pozarządowych w kierunku tworzenia lokalnych koalicji oraz motywowaniu do podjęcia przez nich współpracy na poziomie regionalnym oraz krajowym oraz podwyższenie poziomu kompetencji zaangażowanych w projekt organizacji. Poprzez cykl wizyt studyjnych w Polsce uczestnicy mieli okazję zapoznać się z doświadczeniem działalności polskich społeczności lokalnych. Nawiązanie współpracy między organizacjami polskimi i ukraińskimi, integracja grup z 9 regionów i stworzenie ich sieci są kolejnymi przesłankami dla realizacji projektu w tej formie.

W ramach realizacji projektu przeprowadzono następujące działania:

- cztery **wizyty studyjne** dla 47 uczestników z regionów: czernihowskiego, sumskiego, winnickiego, zaporozkiego, odeskiego, chersońskiego, tarnopolskiego, połtawskiego i charkowskiego. Uczestnicy mieli możliwość zapoznania się z polskim doświadczeniem działalności społeczności lokalnych, ich współpracy między sobą, z samorządami oraz mediami w czterech różnych regionach Polski,
- 3 **spotkania grup koordynacyjnych**, których omawiano działania w projekcie i planowano działania na najbliższe lata,
- 4 **treningi dla NGO**, na których poruszono tematy związane z pracą w zespole, podejmowaniem decyzji, managementem organizacji i pracą z wolontariuszami,
- **warsztat podsumowujący wizyty studyjne**, w którym wzięło udział 31 osób uczestniczących w wizytach studyjnych. Podczas warsztatu podsumowano informacje zdobyte podczas wizyt w Polsce. Uczestnicy warsztatu mieli możliwość omówienia swoich pomysłów na wykorzystanie wiedzy zdobytej podczas wizyt studyjnych i zaplanowanie konkretnych działań, mających wprowadzić je w życie,
- **spotkanie „planowanie strategiczne”** z udziałem partnerów i przedstawicieli młodzieżowych organizacji pozarządowych w Ukrainie z 9 regionów, w wyniku którego utworzona została sieć młodzieżowych regionalnych organizacji pozarządowych w Ukrainie, wypracowana została jej misja i zadania oraz plan działania sieci na najbliższe lata,
- Przeprowadzono 3 **podróże monitorujące działalność uczestników** projektu, grup koordynacyjnych i grantobiorców,
- W zamkniętym konkursie przyznano **5 grantów regionalnych** na sumę 15 tys. USD oraz **2 granty na organizację staży** wewnątrz kraju na kwotę 2 tys. USD.
- W otwartym konkursie dla lokalnych inicjatyw przyznano **19 minigrantów** na łączną sumę 8 tys. USD.

Działania prowadzone w Ukrainie na polu aktywizacji obywatelskiej w regionach Stowarzyszenie uważa za niezbędne dla osiągnięcia równowagi w rozwoju regionów i dużych aglomeracji. Staraliśmy się przekazywać własność tego projektu partnerom ukraińskim, w szczególności grupom koordynacyjnym, z uwagi na ich duże zaangażowanie na tym polu. Dlatego też projekt będzie kontynuowany w zmienionej formie - powstała sieć staje się samodzielnym podmiotem, z którym mamy zamiar wypracować nowe programy działania na zasadzie partnerstwa.

Wizyta studyjna w Polsce młodych liderów z Kirgistanu

We współpracy z organizacją kirgiską InterBilim Stowarzyszenie zorganizowało kilkunastodniową wizytę studyjną w Polsce dla 7 osób z młodzieżowych organizacji pozarządowych.

Podczas wizyty studyjnej uczestnicy odwiedzili wiele warszawskich organizacji pozarządowych działających na rzecz dzieci i młodzieży, mieszkającej w małych miastach i na wsiach wspierających rozwój przedsiębiorczości wśród młodych ludzi, osób niepełnosprawnych, bezrobotnych, udzielających pomocy prawnej czy działających na rzecz rozwoju społeczeństwa obywatelskiego na lokalnym poziomie. Spotkania te umożliwiły uczestnikom zapoznanie się z doświadczeniem, działalnością oraz mechanizmami

funkcjonowania III sektora. Niektóre ze spotkań (m.in. w Forum Młodych Dyplomatów i Fundacji im. K.Pułaskiego) zaowocowały nie tylko wymianą doświadczeń, ale także nawiązaniem współpracy, która najprawdopodobniej zakończy się projektem staży polskich wolontariuszy w Kirgistanie. W trakcie wizyty odbyło się także spotkanie w Pałacu Prezydenta Warszawy, gdzie uczestnicy mieli możliwość poznania struktury władzy samorządowej w Polsce oraz współpracy tej władzy z NGO's oraz spotkanie z młodymi radnymi ze Stowarzyszenia Młodych Demokratów.

Wśród uczestników były dwie osoby niepełnosprawne aktywne w lokalnych organizacjach pracujących na rzecz inwalidów. Szczególnie dla nich, ale nie tylko, ważne były spotkania w Biurze Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, podczas którego uczestnicy zapoznali się z polityką państwa związaną z problemem zatrudniania i integracji osób niepełnosprawnych w Polsce. Podczas spotkania w Pałacu Prezydenckim w Kancelarii Prezydenta RP uczestnicy zapoznali się z systemem władzy centralnej w Polsce.

Stowarzyszenie i InterBilim postanowiły kontynuować współpracę. Planowane są kolejne wizyty absolwentów Szkoły Liderów, co roku organizowanej przez InterBilim. Poszerzyła ona także doświadczenie i znajomość środowiska kirgiskiego III sektora przez organizację, co pozwoli rozszerzyć sfery działalności Stowarzyszenia na terenie Kirgistanu o współpracę z lokalnymi NGO's na rzecz lokalnych społeczności.

III. Wsparcie idei samorządności

Od trzech lat Stowarzyszenie promuje samorządność jako najbardziej efektywną i demokratyczną formę zarządzania państwem/regionem/miastem. Samorządność rozumiana jako system zdecentralizowania władzy i finansów, delegowanie uprawnień na niższe szczeble, wreszcie włączanie obywateli w decydowanie o kwestiach dla nich znaczących stanowi jedną z podstaw demokratycznego państwa.

Stowarzyszenie kontynuowało w 2007 roku działania dotyczące rozwoju samorządu mieszkaniowego w Białorusi. Ponadto cyklicznie realizowany jest program promocji reformy administracyjnej w Ukrainie. Zorganizowano również pilotażową wizytę samorządowców z Mołdowy w Polsce.

Wsparcie rozwoju samorządności wspólnot mieszkańców we wschodnich regionach Białorusi

Wbrew niesprzyjającym warunkom w Białorusi daje się zaobserwować zaangażowanie kilku grup społecznych na rzecz aktywizacji obywatelskiej. Jedną z takich grup są towarzystwa właścicieli (odpowiednik polskich wspólnot mieszkaniowych).

Od 1998 roku w Białorusi tworzone jest prawodawstwo, które pozwala na organizowanie się właścicieli sprywatyzowanych mieszkań. Formą najpowszechniejszą jest odpowiednik wspólnot mieszkaniowych w Polsce, chociaż o uregulowaniu własności hipotecznej mieszkań nie ma mowy. W sensie własnościowym własność prywatna, o której mowa w Białorusi jest odpowiednikiem własności spółdzielczej mieszkania. Dlatego formy organizacyjne zrzeszenia mieszkańców do roku 2004 w zasadzie się nie rozwinęły. Głównie dlatego, iż bardzo niewielka jest wiedza w społeczeństwie nt. możliwości, jakie daje prawodawstwo oraz stale wysoka obawa przed podejmowaniem aktywności obywateli.

Koncepcja rozwoju gospodarki mieszkaniowej i komunalnej, która została zatwierdzona przez rząd Białorusi w lipcu 2003 roku przewiduje, że do 2015 roku cały zasób mieszkaniowy będzie obsługiwany przez organizacje prywatne na drodze przetargu, a główną formę zarządzania wielomieszkaniowymi domami będą stanowiły towarzystwa właścicieli (*tovarischestvo sobstvennikov*). Postanowieniem rządu nr 45 z 17 stycznia 2003r. zakazano przekazania do eksploatacji i rejestracji domów mieszkaniowych zbudowanych na zasadzie budownictwa udziałowego bez utworzenia towarzystwa właścicieli. Wskazano tym samym jedyną prawnie legalną możliwość samoorganizowania się mieszkańców w celu zarządzania nieruchomością.

Od 2004 roku w Białorusi systematycznie wzrastają opłaty czynszowe oraz za usługi komunalne. Powoduje to duże niezadowolenie społeczne. Niestety, mieszkańcy nie wiedzą jak bronić się przed takimi sytuacjami. Organizowanie więc mieszkańców wokół problemów komunalnych, ważnych dla nich samych i ich budżetów domowych staje się bardzo realnym elementem demokratyzacji życia w Białorusi. Pokazały to akcje w kilku osiedlach wielodomowych, których mieszkańcy społecznie założyli liczniki gazowe lub liczniki na wodę. Płacą oni często o dwie trzecie, a przynajmniej o połowę, mniej za energię niż ci, którzy liczników nie posiadają. Władze jednak niechętnie montują liczniki, a ich indywidualne założenie jest obecnie prawie niemożliwe. Można go dokonać jedynie w wyniku zbiorowego nacisku mieszkańców. Poruszenie problemu kontroli nad firmami obsługującymi gospodarkę komunalną (wywóz śmieci, energetyka, remonty budynków, kanalizacja itp.) może się stać jednym z zasadniczych pól organizujących mieszkańców jako konsumentów i płacących coraz wyższe realne koszty.

Celem dwuletniego projektu, rozpoczętego w 2006 roku, jest propagowanie współpracy na poziomie lokalnym w celu rozwiązywania problemów społecznych poprzez dialog i zawiązywanie koalicji oraz działanie w ramach istniejących ram prawnych i wdrażanie modeli współdziałania międzysektorowego, przyczyniających się do decentralizacji procesu zarządzania państwem.

Pośrednio celem projektu jest wzmocnienie społecznych organizacji oraz inicjatyw na poziomie lokalnym, tak by mogły brać aktywny udział w decydowaniu i zarządzaniu sprawami miejscowymi. Strefa mieszkaniowa jest jedną z dziedzin, gdzie są możliwe legalne działania po tworzeniu struktur samorządowych mieszkańców domów miejskich. Podstawową taką formą jest towarzystwo właścicieli. Wszystkie działania w projekcie skierowane są na tworzenie towarzystw właścicieli dla obrony ich praw obywatelskich i konsumenckich, profesjonalizację ich zaplecza informacyjnego i eksperckiego niezbędnego dla funkcjonowania struktur samorządowych na Białorusi. Projekt obejmuje 16 miast na terytorium Białorusi we wschodniej jego części. Niestety w roku 2007 projekt napotkał na istotne problemy związane z zapewnieniem bezpieczeństwa zarówno białoruskich partnerów i uczestników, jak i polskich trenerów. Część zaplanowanych przedsięwzięć została zmieniona i dostosowana do realnej sytuacji.

W celu dostarczenia uczestnikom informacji oraz wiedzy utworzono w Białorusi grupę ekspercką 6 osób. W skład grupy wchodzi praktycy i teoretycy - prawnik, ekonomista, inżynier jednocześnie zaangażowani w działalność towarzystw właścicieli. Eksperti przygotowują broszury informacyjne i publikacje, założenia do szkoleń i treningów, a także służą konsultacjami osobom zainteresowanym utworzeniem i działalnością towarzystw. Trwają prace nad uruchomieniem strony internetowej (www.TSBelarus.org) gromadzącej analityczny dorobek grupy dla odbiorców w Białorusi.

Równolegle w Polsce pracuje grupa ekspertów związana ze Stowarzyszeniem od kilku lat. Swoją wiedzą i doświadczeniem dzielą się z białoruskimi uczestnikami podczas wizyt w Polsce oraz przygotowania publikacji.

W 2007 roku, w ramach kontynuacji projektu, zrealizowano działania skierowane do dwóch grup – liderów towarzystw właścicieli oraz deputowanych do rad lokalnych:

- Kilkanaście **seminariów** pogłębiających znajomość zagadnień związanych z tworzeniem i zarządzaniem towarzystw właścicieli, a także możliwością ich współpracy na szczeblu lokalnym zarówno z organami administracji jak i NGO, m.in.:
  - *Przygotowanie liderów społeczności lokalnych dla tworzenia samorządów mieszkaniowych* - ostatnie z cyklu (poprzednie 3 zorganizowano jeszcze w 2006 roku) dla 22 uczestników z 9 miast. Podczas seminarium wyłoniono liderów lokalnych grup. Prócz zagadnień związanych z liderstwem i umiejętnościami pracy zespołowej, poruszane były tematy merytoryczne - tworzenia towarzystw właścicieli i określenie realnych możliwości stworzenia towarzystw w konkretnym rejonie,

- *Prawne aspekty funkcjonowania towarzystw właścicieli* - w spotkaniu zorganizowanym na szczeblu regionalnym wzięło udział 200 osób – przewodniczących towarzystw właścicieli, instytucji zarządzających mieniem komunalnym, państwowych i prywatnych organizacji obsługi mieszkalnictwa. Jednym z efektów spotkania było zaproszenie białoruskich partnerów programu do wzięcia udziału w konferencji ogólnokrajowej na temat rozwoju sfery zarządzania gospodarką komunalną,
- *Strategia efektywnego zarządzania domem. Prawne aspekty funkcjonowania TW* – spotkania w 16 miastach
- *Prezentacja idei TW dla deputowanych lokalnych* – w 11 miastach
Głównym elementem prezentacji było przekazanie informacji dotyczącej zmniejszenia administracyjnych wydatków na utrzymanie budynku mieszkalnego przy założeniu towarzystw,
- *Rzecznictwo interesów i kampanie społeczne* – 4 spotkania dla liderów i aktywnych działaczy towarzystw z udziałem polskich trenerów,
- *Rzecznictwo i tworzenie koalicji* – 4 spotkania dla deputowanych lokalnych, w tym 3 z udziałem polskich trenerów
- 6 spotkań z zakresu **wymiany doświadczeń** i możliwości współpracy między towarzystwami, NGO oraz administracją lokalną, próby zawiązania minikoalicji na rzecz rozwiązania lokalnie zdiagnozowanych problemów
- Przygotowanie **publikacji i informacji**:
  - broszury „TW: za i przeciw”, „Przygotowujemy się do remontu kapitalnego” oraz „Skuteczne zarządzanie wielomieszkaniowym domem”
  - ekspertyzy prawne oraz studia przypadków,
  - konsultacje ekspertów
  - strona internetowa
  - podręcznik dotyczący tematyki rzecznictwa w oparciu o polskie doświadczenie „O skutecznym rzecznictwie”

Partnerzy białoruscy podejmowali dodatkową aktywność związaną z bezpośrednią reakcją na bieżące wydarzenia w sferze mieszkaniowej w swoim kraju.

Na początku roku w mass-mediach został wydrukowany plan działalności ustawodawczej dla parlamentu w 2007 roku. W planie została wymieniona ustawa „O ochronie praw konsumentów usług mieszkaniowych”. Grupa ekspertów podjęła decyzję o udziale w dyskusji nad ustawą. W odpowiedzi na zamykanie organizacji ochrony praw konsumentów zorganizowano dodatkowo seminarium poświęcone tym zagadnieniom.

Organizowano spotkania konsultacyjne i wizyty studyjne dla osób zainteresowanych tworzeniem towarzystw w Mińsku. Na skutek stałego zainteresowania tematyką tworzenia towarzystw na bazie mińskiego TW „Ochag” zorganizowano dwie wizyty, ich skutkiem było m.in. zawiązanie się kilku grup inicjatywnych.

Podjęto także współpracę z centrum szkoleniowym Ministerstwa Gospodarki Komunalnej w zakresie przygotowania studium dla zarządców nieruchomości. Podjęto decyzję, aby rozpocząć takie kursy wyłącznie w Mińsku. Podstawą kursów jest program wypracowany przez grupę ekspertów.

Program jest w fazie końcowej, przedsięwzięcia zaplanowane obejmować będą uruchomienie strony internetowej, powołanie nowych TW, konsultacji grup inicjatywnych oraz przygotowaniu niezbędnych ekspertyz prawnych. Kierunkami priorytetowymi będą: pomoc prawna w procesie przeprowadzania remontu kapitalnego, praca z przewodniczącymi TW w nowopowstałych domach, promocja alternatywnej do państwowej strefy obsługi wielomieszkaniowych budynków i uporządkowania terytoriów przydomowych.

Promocja reformy terytorialnej w regionach Ukrainy

W latach 2005-2007 EEDC we współpracy z NARDA zrealizowało szereg działań promujących samorządność, w tym wprowadzenie reformy terytorialnej na Ukrainie, łącznie w 17 obwodach (zasięg objął 3/4 terytorium Ukrainy). Przedstawiono dwa

alternatywne projekty reformy. Jeden został przygotowany przez Sekretariat Prezydenta zajmujący się przygotowaniem reformy, drugi zaś – przez specjalną Grupę Roboczą ds. Reformy Terytorialnej przy Radzie Ministrów. Ten drugi projekt opierał się m.in. na polskich przykładach. Reforma ma bardzo wielu przeciwników i duża część urzędników w regionach jest za pozostawieniem dotychczasowego systemu administrowania.

W roku 2006 w związku z wyborami parlamentarnymi i formowaniem nowego rządu prace nad reformą zostały zawieszono. Temat jest jednak wciąż aktualny, a rząd Julii Timoszenko wpisał go obecnie jako priorytet w pracach swojego rządu. Grupa ukraińskich ekspertów, która zebrała się w ciągu kilku lat wokół projektu bierze udział w rządowych pracach nad reformą. Udało się wokół projektu zebrać też najlepszych polskich ekspertów - m.in. prof. Michała Kuleszę, Jerzego Millera, Aleksandra Nelickiego, Zbigniewa Płoskonkę.

Celem długookresowym projektu jest wsparcie ukraińskich działań w zakresie reformy administracyjno-terytorialnej ze szczególnym uwzględnieniem reformy finansów publicznych i ich decentralizacji oraz reform skierowanych na osiągnięcie warunków umożliwiających stowarzyszenie, a następnie członkostwo w UE.

Zrealizowane przedsięwzięcia:

- Sześć dwudniowych **seminariów** na temat polskiego doświadczenia reformy i funkcjonowania samorządu regionalnego odbyło się w wybranych regionach Ukrainy: Krym- Symferopol (56 uczestników), Chersoń (63 uczestników), Zaporozże (55 uczestników), Ivano-Frankowsk (56 uczestników), Czerniowce (40 uczestników), Zakarpacie – Uzhorod (76 uczestników),
- Seminaria prowadziła grupa polskich ekspertów. Są to radni oraz wice-prezydenci Miasta Gdyni, a także ukraińscy eksperci,
- Odbyły się trzy siedmiodniowe **wizyty studyjne w Polsce** dla ukraińskich specjalistów i praktyków zajmujących się problemami administracji terytorialnej w Ukrainie. Spośród uczestników seminariów zostały wyselekcjonowane 24 osoby – po 4 osoby z każdego regionu oraz, dodatkowo, 6 osób zostało wyznaczonych przez Agencje Regionalnego Rozwoju, które organizowały seminaria.
- **Wizyta studyjna dla ukraińskich ekspertów** odbywała się w Warszawie. Wszystkie spotkania były z władzami centralnymi, władzami Miasta Warszawy i wojewódzkimi, m.in.: Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwem Finansów (Departament Finansów Samorządu Terytorialnego), Ministerstwem Spraw Zagranicznych, Ministerstwem Rozwoju Regionalnego, Wojewodą, Regionalną Izbą Obrachunkową, Samorządowym Kolegium Odwoławczym. Oprócz tego podczas wizyty odbyło się spotkanie z ekspertami polskimi prof. Michałem Kuleszą, Jerzym Millerem, prof. Jerzym Rogulskim, Aleksandrem Felickim,
- W wizycie wzięli udział eksperci społeczni z takich organizacji jak: Związek Miast Ukrainy, Narodowa Akademia Zarządzania Państwem przy Prezydencie, Międzynarodowy Instytut Finansów, Narodowy Instytut Studiów Strategicznych, Instytut Społeczeństwa Obywatelskiego, Agencja analityczna „Ukraińska Marka”, „Instytut Reform” – Pozarządowe Centrum Analityczne, a także współpracujący z Sekretariatem Prezydenta Ukrainy członkowie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego i Budownictwa Ukrainy oraz opozycyjnej Partii Regionów.

Wokół projektu udało się zebrać grupę liczących się ekspertów ds. reformy administracji terytorialnej i decentralizacji budżetu państwa. Grupa ta obecnie

pracuje zarówno z rządem, Sekretariatem Prezydenta i Radą Najwyższą Ukrainy nad projektami reform, ma charakter ponadpartyjny.

Seminaria regionalne i staże mają duże oddziaływanie na opinię społeczną na poziomie lokalnym. Świadczą o tym materiały publikowane w prasie i dyskusja społeczna wokół tej reformy.

Ze względu na istotny charakter programu w Ukrainie, Stowarzyszenie zamierza kontynuować jego realizację.

Wizyty studyjne w Polsce dla przedstawicieli samorządu i NGO z Mołdowy

W ramach projektu zrealizowano wizytę studyjną dla 12 osób z miejscowości Bielce - przedstawicieli samorządu i organizacji pozarządowych. Partnerem w realizacji projektu był Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Słupnie – CAL. Celem wizyty było zapoznanie grupy z polskim doświadczeniem w zakresie mobilizacji aktywności lokalnej, ze szczególnym uwzględnieniem współdziałania władz samorządowych i sektora pozarządowego. Wydarzenia odbywały się w Gminie Słupno i Płocku. Na zakończenie wizyty studyjnej omówiono możliwość wykorzystania doświadczeń z wizyty dla stworzenia programu aktywizacji obywatelskiej w Bielicach i okolicach.

IV. Działania na rzecz solidarności z Białorusią

Ze względu na znaczące wydarzenia społeczno-polityczne w Białorusi toczące się wokół wyborów prezydenckich 2006 roku, zdecydowanie wzrosła aktywność Stowarzyszenia na rzecz promocji problemów białoruskich. Oprócz tradycyjnej koordynacji inicjatyw na rzecz Białorusi z organizacjami z krajów sąsiadujących (Litwy, Czech, Słowacji, Ukrainy i Rosji) Stowarzyszenie współorganizowało szereg przedsięwzięć wyrażających solidarność z prodemokratycznymi wystąpieniami społecznymi w Białorusi.

Fundusz Wsparcia dla Represjonowanych „Wolna Białoruś”

Stowarzyszenie podjęło przedsięwzięcia organizowane we współpracy z Inicjatywą Wolna Białoruś (IWB) udzielając w 2006 roku inicjatywie młodzieży wsparcia technicznego, finansowego i merytorycznego

W odpowiedzi na stosowanie brutalnych metod wobec uczestników manifestacji w Mińsku Stowarzyszenie wraz z Fundacją im. Stefana Batorego, Helsińską Fundacją Praw Człowieka oraz Inicjatywą Wolna Białoruś przy wsparciu Grupy Zagranica postanowiły utworzyć Fundusz wsparcia dla osób represjonowanych i ich rodzin, gromadzący środki na stypendia dla osób poszkodowanych przez działania reżimu w Białorusi.

Celem utworzenia Funduszu jest wyrażenie solidarności oraz wsparcie moralne, merytoryczne i materialne osób, które z powodu swoich pro-demokratycznych poglądów są represjonowane przez reżim Łukaszenki, a także poinformowanie polskiej opinii publicznej o częstych przypadkach łamania praw człowieka i obywatela na Białorusi i zainicjowanie debaty publicznej. Program realizowany jest w ścisłej współpracy z najważniejszymi białoruskimi organizacjami obrony praw człowieka.

Stypendia umożliwiały represjonowanym dwu- cztero-tygodniowe pobyty w Polsce w czasie, których możliwe jest odbycie stażu naukowego/praktyki w instytucjach naukowych państwowych i prywatnych oraz organizacjach pozarządowych, uczestniczenie w spotkaniach informacyjnych dotyczących Białorusi oraz uzyskanie pomocy medycznej i materialnej.

Stowarzyszenie zostało operatorem technicznym Funduszu.

W ramach programu w 2007 roku zorganizowano drugą zbiórkę publiczną poprzez wpłaty na subkonto Stowarzyszenia z przeznaczeniem środków na stypendia oraz prowadzono kampanię medialną, promującą ideę Funduszu (strona internetowa www.WolnaBialorus.pl).

W rezultacie przeprowadzenia dwóch zbiórek zebrano łączną kwotę 13.430,18 zł, w tym:

- 13.200,18 zł - w okresie 9.02.2006 – 16.02.2007 (zezwolenie 18/2006 z dnia 9.02.06)
- 230,00 zł – w okresie 25.03.2007 – 31.05.2007 (zezwolenie 47/2007 z dnia 13.04.07)

Ze środków uzyskanych w zbiorce zorganizowano naukowo-wypoczynkowe pobyty w Polsce dla 4 osób trwające od jednego do dwóch tygodni. Gościliśmy historyków oraz dziennikarzy. Program został zakończony przed wygaśnięciem terminu uzyskanego zezwolenia na prowadzenie zbiorce. Stowarzyszenie nie zamierza przedłużyć jego realizacji.

Koordinacja działań międzynarodowych na rzecz Białorusi

Od kilku lat Stowarzyszenie stara się zainteresować sytuacją na Białorusi inne polskie organizacje pozarządowe, a także włączać je do swoich działań. Jednocześnie uczestnictwo w spotkaniach sponsorów, działających na rzecz Białorusi uświadomiło konieczność szerszej wymiany informacji i efektywniejszej koordynacji prac organizacji pracujących na tym terenie.

Celem programu jest przełamanie izolacji Białorusi na poziomie społecznym oraz zainteresowanie organizacji z krajów sąsiadujących z Białorusią współpracą transgraniczną, promocja kontaktów sąsiedzkich pomiędzy tymi krajami a Białorusią i wsparcie wspólnych projektów.

W 2007 roku Stowarzyszenie kontynuowało organizację cyklicznych spotkań organizacji pozarządowych z krajów sąsiadujących z Białorusią, które prowadzą projekty z partnerami białoruskimi.

W spotkaniach uczestniczą przedstawiciele około 60 organizacji grantodawczych i pozarządowych zainteresowanych współpracą transgraniczną z Białorusią. Uczestnikami spotkań są m.in.: Fundacja Pontis z Bratysławy, People in Need Foundation z Pragi, Fond Zaszczyty Praw Człowieka z Moskwy, Center of Journalism in Extreme Situations z Moskwy, Stowarzyszenie Praw Człowieka z Moskwy i Fundacja Rozwoju Lokalnego z Kowna, The Lithuanian and U.S. Initiatives z Wilna, Freedom House, National Endowment for Democracy (NED), NDI, IREX, IRI, Westminster Foundation for Democracy, German Marshall Fund US, Mott Foundation, International Media Support, USAID, PACT, SILBA, Nordic Council of Ministers, The Norwegian Helsinki Committee, Human Rights House Foundation, Internews Network.

W Polsce zaś współdziałają ze Stowarzyszeniem w tym zakresie m.in.: Fundacja im. Stefana Batorego, Ośrodek Studiów Wschodnich, Centrum Stosunków Międzynarodowych oraz Białoruskie Towarzystwo Schumanowskie.

W 2007 roku Stowarzyszenie zorganizowało jedno spotkanie – w Tallinie (Estonia) we współpracy z *Open Estonia Foundation*. Spotkanie odbyło się w dniach 9-10 października i poświęcone w szczególności kwestii barier monitorowania i ewaluacji programów białoruskich oraz realizowanych na Białorusi oraz prób niwelowania ich konsekwencji. Konferencja zgromadziła blisko 50 uczestników z amerykańskich i europejskich instytucji zaangażowanych w działalność w Białorusi.

Uczestnicy spotkań pozostają w stałym kontakcie ze sobą poprzez listę mailową moderowaną przez Stowarzyszenie.

„Nadzieje, Złudzenia, Perspektywy – Społeczeństwo Białoruskie 2007”

Książka „Społeczeństwo Białoruskie 2007” jest zbiorem artykułów analitycznych przygotowanych przez białoruskich autorów, działaczy organizacji społecznych i niezależnych analityków. Publikacja składa się z 3 części tematycznych. Pierwsza dotyczy przemian społecznych, które dokonały się w Białorusi po wydarzeniach 2006 roku. Zawarte w niej materiały dotyczą zarówno białoruskiego protestu młodzieży „Płoszczy Kalinowskiego” jak i formującego się nowego pokolenia działaczy społecznych, kampanii wyborczej kandydata sił demokratycznych A.Milinkiewicza, kampanię „Za Svabodu” i akcje solidarności z

represjonowanymi. Druga część dotyczy praw socjalnych. Znajdują się tu artykuły o prawach do pracy i związkach zawodowych w Białorusi, ochronie zdrowia, problemach z AIDS i alkoholizmem w kraju, prawach kobiet. Ostatnia część dotyczy praw obywatelskich: ograniczania wolności wyznaniowych, kulturalnych i językowych praw, wolności słowa, cenzury w Internecie, problemów ograniczania języka białoruskiego w szkołach, kulturze masowej. Wreszcie ostatnie rozdziały tej części dotyczą ograniczania prawa do zrzeszania się i represji wobec organizacji pozarządowych i sytuacji prawnej organizacji pozarządowych. Książka wydana została w języku polskim i angielskim w nakładzie 2 tys. Egzemplarzy. Dołączony do niej został dysk CD, który jest wspólnym projektem Stowarzyszenia i białoruskiego elektronicznego czasopisma młodzieżowego „34”. Zawiera on wywiady z działaczami społecznymi oraz filmy z koncertów rockowych i różnych akcji społecznych. Książka jest kontynuacją wydania z 2002 roku „Białoruś- trzeci sektor”.

Partnerzy

Stowarzyszenie prowadzi większość swych projektów w ściślejszej współpracy z miejscowymi partnerami w krajach działania – organizacjami pozarządowymi, grupami nieformalnymi, mediami, instytucjami, zarówno na poziomie międzynarodowym jak i krajowym.

W 2007 roku Stowarzyszenie współpracowało w Ukrainie z:

- **Stowarzyszeniem Niezależni Wydawcy Prasy w Regionach Ukrainy** (Kijów), stowarzyszenie powstało w 2005 roku, zrzesza większość prywatnych wydawców prasy informacyjnej w regionach Ukrainy. Stowarzyszenie prowadzi obecnie w Szkole Dziennikarstwa dla pracowników gazet - członków Stowarzyszenia.
- **Instytut Rozwoju Prasy Regionalnej w Ukrainie – zawiązany w 2006 roku** Instytut jest organizacją skupiającą ekspertów i trenerów ukraińskich prasowych. Instytut odpowiadał za przygotowanie koncepcji seminariów oraz ich techniczną realizację.
- **NARDA - Narodowy Związek Agencji Rozwoju Regionalnego, National Association of Regional Development Agencies** (Kijów). Misją NARDA-y jest skuteczna koordynacja regionalnej polityki państwa, a także realizowanie własnej polityki rozwoju regionalnego i skoordynowanie akcji zrzeszonych w niej agencji (partner Stowarzyszenia w programie promocji reformy terytorialnej) NARDA dobierała ukraińskich ekspertów, organizowała konsultacje między ekspertami polskimi a specjalistami z Ministerstwa ds. Reformy Administracji Publicznej Ukrainy, dokonała selekcji uczestników seminariów i wizyt studyjnych.
- **Towarzystwo Lewa – The Lion Society** (Lwów) – jedna z najstarszych organizacji pozarządowych w Ukrainie, powstała w 1987 roku. Działania Towarzystwa skierowane są na rozwój i wzmocnienie umiejętności organizacji ukraińskiego trzeciego sektora. Trenerzy skupieni w organizacji prowadzi szkolenia dla NGOs w Ukrainie, Białorusi, Polsce, Azerbejdżanie, Armenii i Gruzji, opracowują i wydają materiały dotyczące wszystkich aspektów działalności organizacji pozarządowych. Towarzystwo było odpowiedzialne za organizację i przeprowadzenie elementów edukacyjnych programu dla grup młodzieżowych w Ukrainie, Białorusi i Rosji prowadzonych przez Stowarzyszenie
- **Nashe Podillja** (Winnica) – organizacja pozarządowa funkcjonująca od kilku lat na Ukrainie, koordynator działań w ramach programu wsparcia społeczeństwa obywatelskiego w Ukrainie, w tym szczególności organizator konkursów małych grantów oraz prowadzący monitoring uczestników.

W Azji Centralnej partnerami programów Stowarzyszenia są:

- **NANSMIT - The National Association of Independent Mass Media of Tajikistan** (Dushanbe, Tadżykistan)

Organizacja utworzona w 1999 roku, głównym celem NANSMIT jest budowa społeczeństwa obywatelskiego przez rozwój niezależnych środków masowego przekazu w Tadżykistanie. Stowarzyszenie zajmuje się obroną praw, reprezentacją interesów swoich członków przed organami władzy państwowej i samorządowej. Szczególne miejsce w działalności NANSMIT zajmuje monitoring naruszeń praw dziennikarzy i mediów. W charakterze korespondentów organizacji pracuje 10 dziennikarzy w Duszanbe, Khujand, Kurhan-Tube, Kulyab, Horog.

NANSMIT wspiera Stowarzyszenie przy przygotowaniu szkoleń w Tadżykistanie – przeprowadził nabór uczestników na seminaria. Asocjacja zajmując się również częścią kwestii organizacyjnych na miejscu, występuje jako organizacja zapraszająca, udzielająca wsparcia wizowego.

- **Oszkie Regionalne Centrum Środków Masowego Przekazu - Osh Media Resource Center** (Osz, Kirgistan) - organizacja założona w 1996 roku przez regionalnego przedstawiciela UNESCO w Алматы i USIS w celu wsparcia rozwoju niezależnych środków masowego przekazu w Oszu. W 1999 r., po zakończeniu projektu UNESCO/USIS, na bazie Centrum powstało stowarzyszenie, w skład którego weszli przedstawiciele mediów, będących odbiorcami tego projektu. Obecnie Osh Media Resource Center skupia 133 członków pełnoprawnych i 12 stowarzyszonych z obwodów Oszkiego, Dżalalabadzkiego i Batkeńskiego. Główne kierunki działalności Centrum to pomoc techniczna mediom, działalność edukacyjna, pomoc prawna dziennikarzom i poprawa sytuacji w kwestii dostępu do informacji.
- **Fundacja Społeczna „Centrum Kształcenia i Pomocy Prawnej Środkom Masowego Przekazu”** (Talas, Kirgistan) - organizacja powołana w maju 2006 r. przy wsparciu Centrum OBWE w Biszkeku staraniem i osobistym zaangażowaniem jednej z uczestniczek szkoleń Stowarzyszenia w 2004 r oraz wizyty studyjnej w Polsce w grudniu 2005 r. Centrum, udziela pomocy dziennikarzom z Obwodu Talaskiego.

Obie ww. instytucje współorganizują seminaria przygotowywane przez Stowarzyszenie.

- **Międzynarodowe Centrum InterBilim** (Biszkek, Kirgistan) – niezależna organizacja wspierająca środowisko pozarządowe w Kirgistanie w zakresie wymiany informacji, organizowania treningów dla działaczy sfery ochrony zdrowia, praw człowieka, edukacji oraz pomocy humanitarnej. Na prośbę InterBilim Stowarzyszenie zorganizowało wizytę studyjną młodych liderów w Polsce.

Mołdawskimi partnerami projektu medialnego są:

- **Stowarzyszenie Niezależnej Prasy**, zrzeszające 14 niezależnych czasopism lokalnych, trzy gazety krajowe, dwie agencje prasowe, niezależnych dziennikarzy
- **Centrum Niezależnego Dziennikarstwa** - powstałe w 1997 r., jest członkiem World Association of Newspapers (Paryż).

W Białorusi i Rosji Stowarzyszenie współpracuje z kilkudziesięcioma podmiotami – organizacjami pozarządowymi, redakcjami gazet i czasopism, towarzystwami właścicieli, deputowanymi lokalnymi, grupami nieformalnymi i ekspertami. Ze względów bezpieczeństwa, w trosce o partnerów zaangażowanych w działalność na terenie Białorusi i Rosji nie podajemy listy organizacji współpracujących ze Stowarzyszeniem w tych krajach.

Stowarzyszenie kontynuowało współpracę z partnerami regionalnymi współdziałających w zakresie organizacji staży i wizyt **w Polsce**:

- **Instytut Mosty na Wschód** (Kraków) w Małopolsce
Instytut jest kontynuacją programu „Mosty na Wschód” realizowanego przez Fundację ZNAK. Formuła Instytutu stwarza możliwość planowania strategicznych i długofalowych działań. Misją jest tworzenie wspólnej przestrzeni dla współpracy regionalnej między UE i Europy Wschodniej, wspomaganie dialogu kultur poprzez m.in. dzielenie się doświadczeniami w zakresie praw człowieka, wolności słowa, tworzenia wolnych mediów i budowie otwartego społeczeństwa obywatelskiego.
- **Fundacja Wspierania Aktywności Lokalnej FALA (Wrocław)**

Fundacja powstała by m.in. popularyzować w społeczeństwie prawidłowo ukierunkowaną zasadą subsydiarności, jako elementu demokratyzacji życia publicznego we wspólnotach terytorialnych (m.in. poprzez aktywizację rad osiedlowych oraz uświadomienie roli organizacji pozarządowych w rozwiązywaniu problemów lokalnych).

- **Stowarzyszenie Gazet Lokalnych (SGL)**

Stowarzyszenie powstało w 1994 roku. Zrzesza lokalne gazety informacyjne w Polsce Stowarzyszenie WCD współpracuje przy realizacji programu medialnego z trenerami i ekspertami wywodzących się z redakcji polskich gazet lokalnych – członków SGLu.

Inni polscy partnerzy (Warszawa):

- **Wyższa Szkoła Handlu i Prawa im. Łazarskiego**
- **Fundacja im. S.Batorego**
- **Białoruskie Stowarzyszenie im. R.Schumana**
- **Inicjatywa „Wolna Białoruś”**

W działaniach solidarności na rzecz Białorusi Stowarzyszenie wspiera Inicjatywę Wolna Białoruś. Inicjatywa to grupa młodych ludzi zainteresowanych promowaniem zmian demokratycznych w Europie Wschodniej. Wielu z jej członków organizowało codzienne pikety i happeningi w czasie pomarańczowej rewolucji na Ukrainie, by potem, w czasie powtórzonej drugiej tury wyborów, zorganizować Polską Misję Obserwacyjną w regionie charkowskim. Od 2006 roku Inicjatywa prowadzi działania mające na celu zwrócenie uwagi polskiej opinii publicznej na problem demokratyzacji Białorusi oraz wspieranie opozycji demokratycznej w tym kraju.

- Stowarzyszenie jest członkiem **Grupy Zagranica**. W ramach grupy współpracuje z kilkunastoma organizacjami prowadzącymi projekty transgraniczne.

Ponadto w działaniach międzynarodowych partnerami Stowarzyszenia są:

People in Need Foundation (Czechy)

Fundacja Obywatelska Białoruś (Czechy),

German-Russian Exchange (Niemcy),

European Exchange (Niemcy),

Fundacja Rozwoju Lokalnego (Litwa),

The Lithuanian and U.S. Initiatives- LUSI (Litwa),

National Democratic Institute (Białoruś),

Fundacja Pontis (Słowacja).

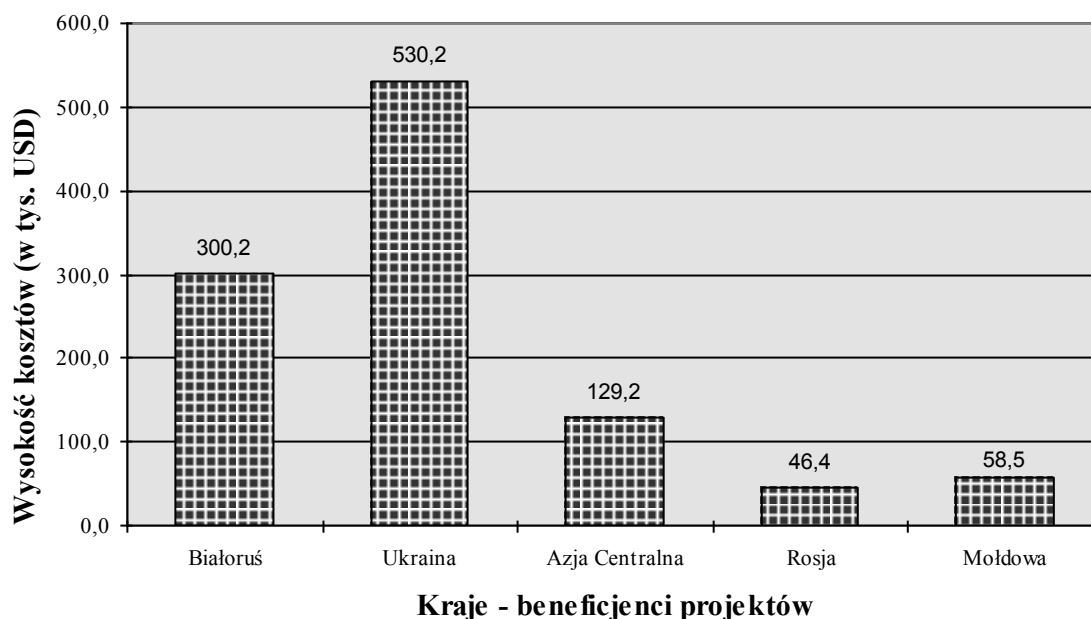
Ze Stowarzyszeniem na stałe pracuje grono kilkunastu wolontariuszy, wspierające zespół w realizacji bieżących zadań. Wolontariusze włączali się zarówno w prace poszczególnych projektów (tłumaczenia ustne i pisemne, prace przygotowawcze, organizacja staży i wizyt studyjnych oraz konferencji, opieka nad gośćmi) jak i prace pomocnicze (korespondencja, archiwizacja danych, porządkowanie dokumentacji, przygotowywanie tekstów na strony www).

Sponsorzy i dane finansowe

Sytuacja finansowa Stowarzyszenia stabilizuje się, w 2007 roku kształtowała się na poziomie porównywalnym z rokiem poprzednim. Środki dotacji i grantów gwarantowały stałe funkcjonowanie zespołu oraz utrzymanie zaplecza technicznego.

Wielkości przychodów i wydatków były niższe o ok. 15% w porównaniu z rokiem ubiegłym, jednak zapewniły utrzymanie płynności finansowej na poziomie zapewniającym bezkolizyjną realizację wszystkich programów. Podobnie jak roku poprzednim, większość środków Stowarzyszenie wykorzystano na realizację projektów adresowanych do odbiorców w Białorusi i Ukrainie (78% przychodów). Zdecydowanie wzrósł poziom środków przeznaczonych na

projekty dla beneficjentów na Ukrainie (o ok. 1/4), nieznacznie zmniejszyło się zaangażowanie środków w projekty białoruskie. Pozostałe środki, co pokazuje poniższa tabela, służą rozwijaniu programów i rozszerzaniu zasięgu działalności Stowarzyszenia.

Stowarzyszenie wyraża podziękowanie wszystkim instytucjom, organizacjom i osobom prywatnym udzielającym wsparcia dla projektów naszej organizacji.

W roku 2007 powstała niewielka nadwyżka kosztów nad przychodami, skutkująca ujemnym wynikiem finansowym za działalność w 2007 roku (9.225,95 zł), stanowiącym 0,3% rocznych przychodów Stowarzyszenia. Nadwyżka kosztów wynika bezpośrednio z równoczesnego braku wpływu ostatniej transzy jednego z grantów przed końcem roku oraz wystąpienia niekorzystnego spadku kursu USD (spadek o 1/3 wartości), co w konsekwencji zwiększyło znacznie ujemne różnice kursowe.

Poniższe dane obrazują ogólną sytuację finansową Stowarzyszenia, informacje szczegółowe zawiera roczne sprawozdanie finansowe.

Źródła przychodów

Całkowite przychody Stowarzyszenia stanowiły w 2007 roku kwotę **3.398.046,28 zł** i prawie w całości były to przychody na realizację działalności statutowej – konkretnych programów - granty i dotacje sponsorów. Pozostałe przychody stanowiły darowizny pieniężne lub rzeczowe osób fizycznych oraz prawnych, w tym 1.180 zł stanowiły składki członkowskie. W 2007 roku Stowarzyszenie przyjęło również wpłaty z tytułu 1% podatku – otrzymaliśmy darowizny w łącznej kwocie 1.680,10 zł., a także z tytułu prowadzenia publicznej zbiórki środków na Fundusz Represjonowanych „Wolna Białoruś” kwotę łączną 13.430,18 zł.

W kwocie przychodów całkowitych, przychody stanowiące przychody na działalność statutową zrealizowaną w roku 2007 wynoszą 2.766.964,70 zł. Pozostała kwota przeniesiona została na przychody przyszłych okresów – na poczet działań projektów zaplanowanych do realizacji na rok kolejny.

Działania Stowarzyszenia możliwe były dzięki ich finansowaniu przez sponsorów:

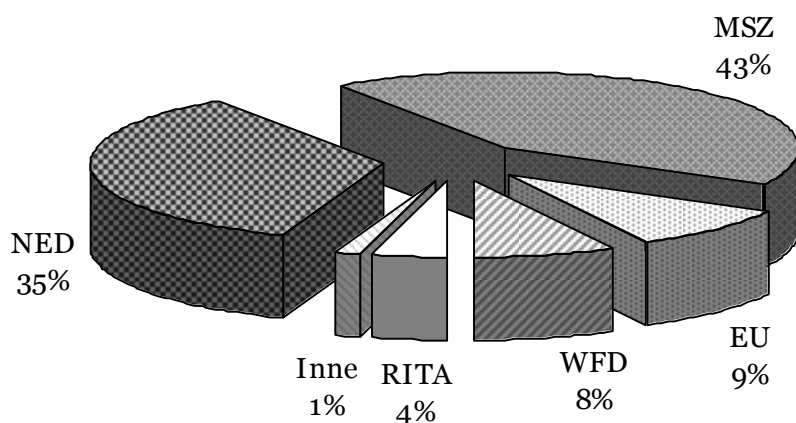
- ◆ **National Endowment for Democracy (NED)** – programy wsparcia społeczeństwa obywatelskiego dla młodzieżowych NGO na Ukrainie i w Rosji oraz programy medialne w Białorusi, Ukrainie, Mołdowie i Azji Centralnej, NED od początku działalności Stowarzyszenia jest sponsorem naszych programów;
- ◆ **Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP (MSZ) „Polska Pomoc”** – programy wsparcia społeczeństwa obywatelskiego w Ukrainie, programy medialne w Ukrainie i Azji Centralnej, program wsparcia samorządności w Ukrainie;
- ◆ **Westminster Foundation for Democracy (WFD)** - program wsparcia społeczeństwa obywatelskiego w Białorusi;
- ◆ **Unia Europejska (UE): Decentralised Cooperation in Belarus** - program wsparcia samorządności w Białorusi oraz **EIDHR – European Instrument for Democracy and Human Rights** – program wsparcia społeczeństwa obywatelskiego w Białorusi;
- ◆ **Program RITA** prowadzony ze środków **Polsko Amerykańskiej Fundacji Wolności** administrowany przez **Fundację Edukacja dla Demokracji** – program wsparcia samorządności w Białorusi oraz program medialny w Mołdowie.

Mniejsze granty Stowarzyszenie otrzymało jako wsparcie realizowanych projektów od:

- **Fundacji im. Stefana Batorego – Program „East-East”**,
- **Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności - Program RITA/STP** administrowany przez **Kolegium Europy Wschodniej im. J. Nowaka-Jeziorańskiego**,
- **Fundacji im. Konrada Adenauera (Przedstawicielstwo w Polsce)**.

W roku 2007 Stowarzyszenie starało się w większym stopniu stabilizować i różnicować źródła przychodów, wspierając budowanie długoterminowej strategii finansowania. Największymi grantodawcami pozostają NED oraz MSZ RP. Ponadto Stowarzyszenie pozyskało dla realizacji swoich programów nowych grantodawców, korzystamy w większym stopniu ze środków Unii Europejskiej.

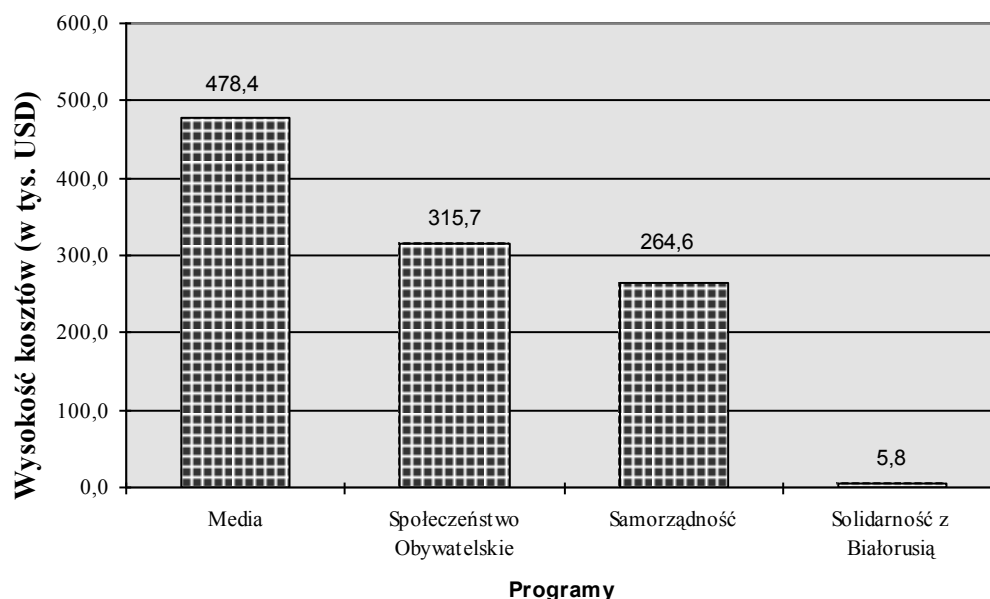
Szczegółowy podział źródeł przychodów z podziałem na grantodawców w 2007 roku przedstawia poniższy wykres.

Koszty

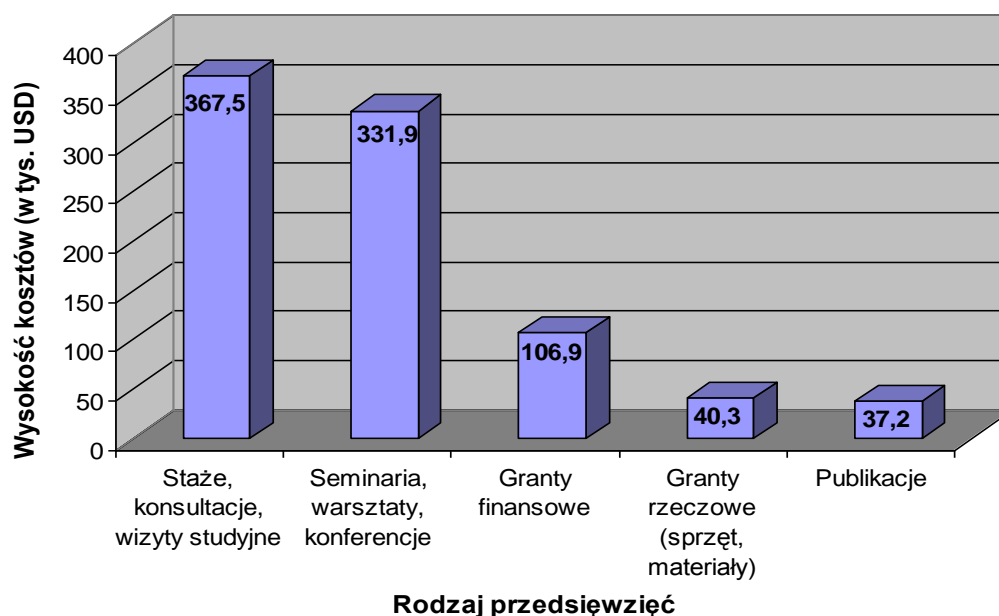
Całkowite koszty Stowarzyszenia w 2007 roku wyniosły **2.706.519,31 zł**, z czego koszty działalności statutowej zamknęły się w kwocie 2.637.662,35 zł. Koszty administracyjne wyniosły 68.856,96 zł, co stanowi 2,5 % kosztów całkowitych.

Poniższy wykres obrazuje koszty realizacji wg programów realizowanych przez Stowarzyszenie. Blisko połowę wydatków stanowią koszty realizacji programów medialnych, 1/3 – programy wsparcia społeczeństwa obywatelskiego.

W konsekwencji – wg kategorii ponoszonych kosztów w ramach realizacji projektów – największą pozycją była działalność związana z organizacją seminariów i konferencji, a także wizyt studyjnych, staży i konsultacji (łącznie ok. 70% kosztów). Blisko 150 tys. USD zostało wydatkowanych w postaci bezpośredniego wsparcia beneficjentów (granty finansowe i rzeczowe).

Podział kosztów realizacji programów na typy udzielonego wsparcia obrazuje poniższy wykres.

Opracowanie:

M. Dębowska, P. Kazanecki

Zatwierdziło Walne Zebranie Członków SWCD – uchwała 1/2008 z dnia 26.03.2008